

RAŠYTOJOS LAZDYNŲ PELĖDOS LITERATŪRINĖS PREMIJOS KONKURSUI

RAŠINYS „KAI NEBELIKS DANTŲ, LIKS MEILĖ“

Justina Germanavičiūtė

Kaunas



Likus dvejiems metams iki tos dienos, kai ši pasaulį paliko jos abu pasaulinius karus išgyvenusi močiutė, Karolinai pirmąkart iki pat šaknies nulūžo nuolatinis dantis. Į jo vietą teko įsriegti keramikinį svetimkūnį, iš pirmo žvilgsnio niekuo nesiskiriantį nuo burnoje likusiųjų kaulinukų. Galėtum sau ramiai gyventi manydamas, kad šie įvykiai niekaip tarpusavyje nesusiję, bet man regis, jog nelaimėlis dantis išlūžo tam, kad Karolina pamažu suprastų, ką reiškia netekti tų, kuriuos ji laikė gyvybiškai svarbiais. Juk sveikas virškinimas neįmanomas be (pageidautina sveikais ir stipriais) dantimis sukramtyto maisto. Karolinai tikrai reikia visų jos dantų, juk močiutės su meile spaustas saldaus pieno sūris pats nesusikramtys, patys nesusižiaumos alksnio dūmu kvepiantys lašinukai su ką tik iš daržo nuskintu svogūno laišku. Karolinai reikia visų jos dantų, Karolinai reikia nuo visų pasaulio širdgėlių gydančių močiutės apkabinimų. Arba ji bent jau taip manė.

Kai kovą su riešutu pralaimėjo jos ilties kaimynas, Karolina pasijuto nugalėta pačios savęs. Šiaip jau ganėtinai silpno kūno mergina, paprašyta įvardinti stipriąsias savo puses, bent jau galėdavo pasigirti stipriais dantimis. Toks atsakymas darbo pokalbio metu nebūtinai padėdavo įsidarbinti. Tačiau yra padėjęs užmegzti tolesnes pažintis su tame pačiame pokalbyje dalyvavusiomis žmogystomis, kurias ši saviironija vis tik prajuokindavo. Kartais net paaiškėdavo, kad žmogystos kilusios iš to paties mažo, tik vietiniams žinomo miestelio apylinkių kaip ir Karolinos tėtis. Pasirodo juokas ne tik suartina, juokas padeda atrasti saviškius. Danties vietoje žiojinti skylė, regis, apsunkino ne tik rūkytų lašinukų žiaujimą. Ji galbūt atėmė galimybę pradėti kitą lengvabūdišką pokalbį tarp dviejų nepatogiai besijaučiančių dūšelių joms abiems svetimijoje aplinkoje. Prireikė dviejų žiemų, kad Karolina suprastų, jog kartais kaip stiprioji pusė gali būti parduotas ir gebėjimas prisitaikyti – tuščias ertmes užpildančius svetimkūnius priimti kaip savo, kaip lauktus ir reikalingus. Nesvarbu, ar tai – butaforinis dantis, ar naujas nedrąsus kolega seniai drauge dirbančiame kolektyve.

Pastebėti mažesnius, tylesnius Karolinos niekas nemokė. Arba ji neatsimena to kaip pamokos, nes tiesų niekas neskelbė, sakydamas „sėskis-klausykis-užsirašyk“. Niekas niekada jai nesakė, kad alkaną pamaitinti ar ištroškusį pagirdyti yra teisinga. Ji tiesiog matė, kaip močiutė dalija barščius iš palaikio katilo ne tik saviems, bet ir kaimynų anūkams. Tų kaimynų, kurie pensijas ar gebėjimą karštos, sočios sriubos išvirti seniai paliko taurelės dugne. Ji atsimena tėtį, visad sustodavusį žvyrkelyje pavežti nuo plento pusės pėsčiomis grįždavusios kuprotos kaimynės, nešinos druska ir kitais ūkyje neužauginamais produktais. Ir vis pakartojamus „kad ir nebetoli, ale vis in kalmelį lengviau bus“ kaskart senolei kažko kuklinantis sėstis į automobilį. Niekas tada dar nedidelei mergaitei nesakė, kad sustoti, padėti, pavežti ar kartais net už parankės vesti yra teisinga. Karolina tiesiog stebėjo kitus sustojančius, pavežančius ar panešančius. Ir visus, suprantančius mažųjų „vis in kalmelį lengviau bus“ paslaugų svarbą, vėliau ji ėmė laikyti suprantančiais patį gyvenimą.

Kai močiutės širdis pralaimėjo kovą su gyvenimo nuoskaudomis, sielvartu, su pačiu laiku, Karolina protu aiškiai suprato netekties faktą. Suprato, kad amžino nieko nebūna. Suvokė, kad žmogui skausmingai sunku žemiškųjų reikalų čia turėti tiek ilgai, kad spėtų palaidoti ne tik sutuoktinį, ne tik pusę savo vaikų, bet ir anūkę. Sako, kad tėvams nenatūralu laidoti savo vaikus. Sako, kad šiais pažangios medicinos laikais taip būti nebeturėtų, kad taip neteisinga.

Karolinai nelabai teisinga atrodė kas kita – kad šiuolaikinė medicina gali silpstančią širdį priversti palaikyti kraujo cirkuliaciją tiek, kad žmogus gyventų, bet ne tiek, kad galėtų savarankiškai gyvuoti toje pačioje troboje, kurioje augino vaikus ar vasaromis džiaugdavosi anūkų juoku; kad vis dar norėtų juodos duonos su tikru naminiu sviestu, bet jau negebėtų nei pamelžti karvės, nei sumušti sviesto, nei, galų gale, tos pačios duonos įkasti; kad spėtų sukaupti gyvą galybę išminties apie visa nuo vištų auginimo iki vaistažolių džiovinimo, bet ilgai amžiams atsisveikintų su visais, kam su didžiausiu malonumu pasakodavo, kaip geriausia džiovinti medetkas; kad žinotų, kokia žole gydyti kosulį, kokia – negaluojančią mažylio pilvelį, kuriuo nuoviru plauti pūliuojančią žaizdą, bet visos šios žinios pasirodytų per menkos daug piktesnių ligų akivaizdoje. Ir netektimis pūliuojančią nuosavą širdį beliktų išsilaižyti tik pasikliaujant maldos galia.

Protas gali racionaliai paaiškinti daugelį dalykų, pavyzdžiui, kad žmogaus kūnas pavaldus laikui. Kad širdies raumuo nusilpsta nuolat dirbdamas, kad kraujagyslės, veikiamos gyvenimo būdo ir genetikos veiksmų kalkėja ir siaurėja, todėl organizmą vis sunkiau aprūpinti visomis būtinosiomis medžiagomis. Kad žmogui nėra būtini visi 32 dantys. Dažnai patogiau gyvename, jei net visai neišdygsta šiame evoliucijos etape ko gero niekam nebereikalingi protiniai, ar priešingai, kad dar turbūt niekas nenumirė, jei koks nors papildomas 33-iasis išdygo gomurio viduryje. (Turbūt žmogus turėdamas ką nors papildoma, net jei nelabai reikalinga, vistiek jausis ypatingesnis ar įdomesnis nei neturėdamas kažko, ko galbūt ir nepasigenda. Kol nesužinos, kad kaimynas tai turi). Protu galima paaiškinti, suprasti, pateisinti beveik viską.

Bet kai mirė močiutė, Karolinos širdis vistiek urgzdama šiepė iltinius dantis. Kurį laiką atsisakė nurimti supratusi, jog niekas, kad ir tokiu gležnu, iš prigimties smulkiu bei laiko nuvargintu kūnu, nebesugebės apkabinti jos taip, kad suskilinėjus nuo visų mažų ar didesnių pasaulio negandų bent trumpam visas skaudžias įtrūkas užpildytų šiluma. Širdis tarsi sužeistas šuo tai inkštė, tai kaukė, įspėdama, kad artintis neverta, kad dantys aštrūs ir gali įkasti, kad negalima taip paprastai imti ir atimti iš žmogaus to, ką jis gal ne racionaliuoju protu, bet vis tik kažkuria savasties dalimi manė esant amžina.

Sako, metus išgyvenus be žmogaus, kurį mylėjai, tampa lengviau. Vien dėl to, jog visų švenčių, ypatingų progų, sukakčių ratas praeina susiprantant, kad mažiau reikės siųsti kalėdinių sveikinimų, kad velykinis pyragas tikrai ne toks gardus be iškeliavusių rankų pagalbos kepat, o to agrastų kompoto paslapties tikrai nebėra kur išsišniukštinėti. Karolina turbūt pasakytų, kad bandant išgyventi pirmus metus dažnai skauda, dažnai inkšti ar net šiepi iltinius bandydamas kąsti. Dažnai šypsais prisiminęs, kaip namai vienu metu kvėpėdavo ir vyšnių uogiene ir žagarėliais. Nes kai turi daug meilės ir daug anūkų tai meilei išdalinti, ilgai ir iš peties triūsi virtuvėje, kad visi būtų vienu metu ir laimingi, nes sotūs ir sotūs, nes laimingi. Sukantis antrųjų metų ratui, jau gali ne tik su vis dar skausmingai šviesiu liūdesiu prisiminti tai, ką teko kartu išgyventi, išmokti, patirti; jau gali palyginti, kad pirmąkart tokiu metu buvo kitaip – galbūt aštriau, galbūt krūtinę labiau spaudė, o gal kaip tik – pernai neprireikė vilnionių kojinių, nes buvo itin šilta žiema, o šiemet tiesiog krioki susipratęs, kad nesudilusi spintoje liko paskutinė dvispalvio rašto pora ir nebebus kam numegzti naujų. Ir kartais ima atrodyti, kad per sunku, kad negalima iš žmonių atiminėti to, ko jiems, rodos, gyvybiškai reikėjo. O tada vėl iš naujo supranti, kad jei viena ilgaamžė širdis gali išgyventi du pasaulinius karus, netektis pačių artimiausių net dvi kartas į priekį nuo savęs (o kur dar tie, kur prieš jai gimstant gyveno), tu irgi gali ištverti daugiau nei manei. Daugiau nei manei tais laikais, kai pats jauteisi nemirtingas, daugiau

nei tada, kai tave išduodantys nuosavi dantys trinkelėjo suvokimu, kad tu irgi sensti, ir, ko gero, daugiau nei protarpiais užgniaužiantis netekties skausmas su savimi atneša.

O kad viską ištvėrsi kaskart vėl iš naujo supranti, nes tave apdovanojo spirale besisukančia meile. Kaskart žydint medetkoms prisimeni visose senos trobos kertėse padžiautus jų ryšulėlius. Dažnai, kunkuliuojant kad ir nedideliu puodui sriubos, pagauni save galvojantį, kad mokėtum ir tiek padalinti visam kaimui. Ir labai tikies, kad tau perduotas optimizmo genas ir galbūt senatvėje, jau nebegalėdamas įkasti duonos, vistiek džiaugsies, jei galėsi bent jos kvapą užuosti. Nes kvepės ji namais ir meile.
